

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Vrienden van Jezus

Joh. 15 : 15

In de afscheidsgesprekken treffen ons ook deze woorden van Jezus:

„Ik noem u niet meer slaven, want de slaaf weet niet wat zijn heer doet; maar u heb Ik vrienden genoemd, omdat Ik alles, wat Ik van mijn Vader gehoord heb, u heb bekend gemaakt“.

Tevoren heeft de Here zijn discipelen wel slaven genoemd. Bij de voetwassing b.v. heeft Hij gezegd: „Een slaaf staat niet boven zijn heer, noch de gezant boven zijn zender; indien gij dit weet, zalig zijt gij als gij het doet.“ (13 : 16, 17). Wat de Heer voor de zijnen gedaan heeft, n.l. hun de voeten gewassen; behoren zijn slaven in navolging van hun Heer ook te doen in het huis des Heren. Maar ook in ander opzicht is de slaaf niet meer dan zijn heer: als de Heer de haat der wereld te verduren heeft, kunnen zijn slaven hetzelfde verwachten (15 : 20).

En in menige gelijkenis wordt de verhouding tot de Heer getekend onder het beeld van de verhouding van de slaaf tot zijn heer. (Matth. 24 : 43-51; 25 : 1-13).

Ook noemen de apostelen zich later in hun brieven nog slaven van Jezus Christus (Rom. 1 : 1; Jac. 1 : 1; 2 Petr. 1 : 1; Judas : 1), terwijl de Here hen ook vroeger al eens als zijn vrienden heeft aangesproken (Luc. 12 : 4).

En toch maakt het woord „niet meer“ in Joh. 15 : 15 een grens duidelijk, die met Hemelvaart-Pinksteren overschreden wordt.

Wat is het onderscheid tussen „slaaf“ en „vriend“?

De slaaf weet niet wat zijn heer doet. De slaaf gehoorzaamt blindelings. Hij wordt niet ingewijd in de plannen van zijn heer. Dat is niet gebruikelijk in de verhouding heerslaaf.

Maar u noem Ik mijn vrienden, zegt Jezus, omdat Ik alles u heb bekend gemaakt wat Ik van mijn Vader gehoord heb. Vrienden zijn ingewijden. Zonder voorbehoud deelt Jezus hun alles mee. Zonder iets achter te houden. Vrijuit bespreekt Hij alles met hen. Het heilgeheim heeft Hij aan zijn vrienden, naar Gods vrêeverbond getoond. Dat is de vertrouwelijke omgang van Jezus met de zijnen, waar psalm 25 van spreekt. Het intiemste van het verbondsleven. Zoals onze verbondsvader Abraham gekend heeft, als de Schrift hem noemt „de vriend Gods“ (Jac. 2 : 23, Amos 3 : 7, 2 Kron. 20 : 7). Zo vertrouwelijk als de HERE met Mozes gesproken heeft, „zoals iemand spreekt met zijn vriend.“ (Ex. 33 : 11).

Zou Abraham niet vooral dáárom de vriend Gods heten om wat we lezen in Gen. 18? De HERE dacht: zou Ik voor Abraham verbergen wat Ik ga doen? En dan wordt Abraham ingelicht over Gods plannen met Sodom en Gomorra. Abraham wordt Gods geheimraad. De HERE doet het niet achter Abrahams rug om. Zo doe je niet met een vriend. Zo doet de HERE niet met de vader des verbonds, die zijn kinderen moet grootbrengen als erfgenamen des verbonds; zo doet de HERE niet met de erfgenamen der ganse nieuwe aarde. Zij worden ingelicht over Gods plan met de wereld, ze ontvangen inzage in „de hoofdsom der historie“ (benaming van Miskotte voor de Openbaring des Heren aan Johannes).

Als we nu als nieuw-testamentische gelovigen in grote hoofdzaken zijn ingelicht aangaande de weg van de verhoogde Christus naar de laatste dag, dan mag Hij ons met recht zijn vrienden heten. Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Er zou dus

alle reden zijn om te verwachten, dat wij na zijn Hemelvaart en Troonsbestijging meer dan ooit zijn slaven zouden zijn, en meer niet. En dat we verder totaal onkundig gelaten zouden zijn van Zijn plannen. Het zou toch kunnen zijn dat Jezus na zijn verhoging ons niet meer „kende“, en met name ons niet wilde „kennen“ inzake zijn beleid. Maar het omgekeerde is het geval: de verhouding is juist na Hemelvaart en door Pinksteren zo intiem geworden als nooit tevoren: Hij noemt ons niet meer slaven, maar vrienden. En Hij zegt: zou Ik voor de mijnen verbergen wat Ik ga doen? Zijn ze niet de erfgenamen des verbonds en der ganse wereld?

Maar dan wordt deze vertrouwelijke omgang ook **wederkerig!**

Zoals het in Gen. 18 was. Als de HERE zijn plannen met Sodom niet achter houdt, maakt ook Abraham van zijn hart geen moordkuil. De ene „vrijmoedigheid“ haalt de andere uit. Als de HERE Abraham dan als zijn vriend behandelt, heeft Abraham ook de vrijmoedigheid om heel ver te gaan in zijn voorbede voor Sodom.

Maar deze vrijmoedigheid heeft grenzen. Want we blijven als vrienden van Jezus ook zijn slaven. Zoals Abraham in zijn bidden wel ver ging, maar niet te ver. Er zijn grenzen. „Er zijn geen grenzen aan de macht van Jezus“, zingt men graag in „Pinksterkringen“. Maar wordt niet vaak vergeten, dat er wel degelijk grenzen zijn aan de vrijmoedigheid van ons bidden?

„Gij zijt mijn vrienden, zegt Jezus, indien

gij doet wat Ik u gebied“ (Joh. 15 : 14). Daar ligt de grens van de vriendschap. En „God zal ons verhoren, wat wij ook bidden, schrijft Johannes, indien wij bidden naar Zijn wil“. (1 Joh. 5 : 14, 15). Daar ligt de grens van de vrijmoedigheid van ons bidden.

Christus lokt bij zijn vrienden het bidden zelf uit, door hen zo ver en zo diep in te wijden in zijn heilgeheim en in de hoofdsom der historie. Maar dan vindt ons vrijmoedig vrienden-gebed ook zijn kracht en grens in alles wat ons door de verhoogde Christus is bekend gemaakt. Ook in dit bidden openbaart de kracht zich in de beperking. Als de vrienden van Jezus gaan bidden als vrienden van Hem, Die alle macht heeft in hemel en op aarde, oefenen ze ook in dit bidden de macht uit om de hemel te sluiten, zodat er geen regen valt en om de wateren op aarde in bloed te veranderen, „zo dikwijls zij willen“ (Openb. 11 : 6), ja, ja, . . . zo dikwijls zij willen wat hun Héer wil, want ze blijven toch zijn slaven en ook in hun gebed Zijn wil onderworpen. Bad Elia niet met een open bijbel voor zich . . . en het regende niet 3 jaren en 6 maanden?

De vrienden van Jezus bidden niet alleen om de zegen, die beloofd is, maar ook om de vloek, die bedreigd is.

De vrienden van Jezus zijn over **beiden** ingelicht en begeren in hun vertrouwelijke omgang met de Heer der heren altoos te zien komen **wat hun Heer grootmaakt**, hetzij Hij het mensdom met zijn zegen bezoekt, of met zijn strenge tucht.

C. P. Plooy

Aanvaardt elkander . . . !

Het woord dat boven dit artikel staat kunt u, zoals u wellicht wel weet, vinden in Rom. 15 : 7. Paulus zegt daar tegen de romeinse christenen, en in hen tegen de kerk aller eeuwen, dat de gelovigen elkaar moeten aanvaarden als broeders en zusters, en dat van ganser harte.

Om dat maar dadelijk te zeggen: er wordt met dit woord in het modern-oecumenisch bedrijf van onze dagen een gevaarlijk spel gespeeld. Ook dit bijbelwoord wordt, evenals zoveel andere van zijn eigenlijke betekenis beroofd en gebruikt als een argument, een motief, bij de verwerkelijking van eigenmachtig gevormde oecumenische idealen.

Maar evenmin als andere verkeerd gebruikte bijbelwoorden moeten we ons ook dit woord van Paulus afhandig laten maken. Neen, we moeten het vasthouden. Of, beter gezegd; het moet **ons** vasthouden. Het moet ons leven in de kerk beheersen. Want het bevat een opdracht van Jezus Christus over de wijze waarop we in de kerk Gods moeten verkeren.

Paulus sprak over nuances, groeperingen die in de kerk van Rome waren ontstaan.

Er waren in Rome broeders die door het geloof in het alomvattend verlossingswerk van Jezus Christus tot de overtuiging waren gekomen dat ze ten aanzien van eten en drinken en „bijzondere“ dagen geheel „vrij“ waren geworden. Met andere woorden: ze leefden in de overtuiging dat ze **alles** mochten eten, ook vlees en wijn. En dat er geen enkele verplichting bestond de „bijzondere dagen“ welke voorheen algemeen werden gevierd

nog langer in ere te houden.

Andere broeders waren evenwel nog lang niet zo ver. Ze hielden er voor terug de oude paden te verlaten en met een eerbiedwekkende traditie te breken. En daarom aten ze geen vlees en dronken ze geen wijn. En de oude feest- en vastendagen namen zij stipt in acht. De eerste groep noemde Paulus de sterken, de andere de zwakken. Zonder enige reserve schaaft hij zichzelf onder de sterken.

Zo waren er dus in de kerk van Rome twee groepen, twee stromingen, twee nuances. En er was tussen die beide een diep in het leven ingrijpend verschil van opvatting. Een verschil dat steeds weer, namelijk bij iedere maaltijd waaraan „sterken“ en „zwakken“ deelnamen, openbaar werd. Een verschil dat zich vooral op de „bijzondere dagen“ scherp liet voelen.

Bovendien leefden de sterken, zowel als de

INHOUD:

Vrienden van Jezus	C. P. P.
Aanvaardt elkander	C. V.
De opstanding van Christus en van ons	G. V.
Wat wij zijn en wat wij zullen zijn	D. H.
Om twee schitteroogjes	Ms.
Boekaankondiging	
Persschouw	
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

zwakken in de vaste overtuiging dat wat zij zeiden en deden Gods eigen woord en wil was. Naar aller overtuiging stond dus Gods Woord tussen hen in. Zo'n overtuiging geeft aan het verschil van inzicht dat in de kerk openbaar wordt steeds een scherp karakter. En ze maakt het onmogelijk de moeilijkheden b.v. door middel van een compromis tot een goede oplossing te brengen.

* * *

Wat nu onze volle aandacht hebben moet is dat Paulus — die zichzelf zoals we hoorden tot de sterken rekent — juist tegen de sterken zegt: dat zij de zwakken van ganser harte en volledig moeten „aanvaarden”. Zij moeten die zwakken in en met hun zwakheid zonder meer ten volle als **gelijkwaardige** broeders aannemen en als zodanig behandelen. Zij moeten een echt Geestelijke gemeenschap met hen oefenen waarin alles wat naar hoogheid, minachting, discriminatie, afstoting, links laten liggen of zich tegen elkaar afzetten zweemt, radicaal moet worden weggedaan. De sterken moeten die zwakken geheel en van harte in hun midden opnemen en christelijke gemeenschap met hen oefenen. En dan niet met het doel — of met het gevolg! — dat telkens twistgesprekken over de wederzijdse inzichten worden gevoerd! Dat moet beslist worden nagelaten.

Neen, Paulus bedoelt niet dat de rustige, broederlijke overweging van de standpunten niet van belang kan zijn en ook metterdaad is. Dat blijkt wel heel duidelijk uit wat hij zelf doet. Hij gaat er immers breedvoerig op in! Wat Paulus voorschrijft is dit, dat men elkaar zal aanvaarden **zonder dat 't daarbij komt tot voortdurende woordenstrijd over elkaars opvattingen**. Paulus voegt daaraan nog toe dat de sterken de zwakken niet zullen minachten, terwijl omgekeerd de zwakken worden vermaand de sterken niet te veroordelen. Allen moeten allen hun overtuiging gunnen. Als het goed is staat het daarbij, zowel met de sterken als met de zwakken, zó, dat beide groepen handelen met de bedoeling en in de wetenschap door het al of niet houden van de bijzondere dagen en het wel of niet eten van vlees de Here te dienen en te eren. Met sterke klem eist Paulus voorts en bovenal dat de sterken en de zwakken elkaar over en weer niet zullen „rechten”, d.w.z. niet over elkaar een vonnis vellen. Neen, wat allen met alle kracht moeten nastreven is het: de broeder geen aanstoot of ergernis geven! Wie zó Christus dient is welgevallig aan God en geacht bij de mensen. En op deze wijze — maar ook alléén zo! — wordt de vrede en de opbouw van de gemeente bevorderd.

* * *

In het woord van Paulus, gericht tot de sterken en zwakken in de oudste christelijke kerken om elkander te aanvaarden, gaf God aan zijn kerk van alle eeuwen een norm van de aller grootste betekenis.

Het is immers zo dat het in deze bedeling in de kerk nooit zóver komt, dat alle leden daarvan „van hetzelfde gevoelen” zijn. Natuurlijk moet daarnaar gestreefd worden! Met alle macht, liefde, geduld, bekwaamheid. Maar ook dit schone doel wordt hier nooit bereikt. Calvijn, de man die de Schrift en daarom ook de werkelijkheid van de kerk kende als weinigen schreef eens: „Het is in de eerste plaats wel zaak, dat wij in alles eensgezind zijn; maar aangezien er niemand (!) is, die niet door enige nevel van onwetendheid omhuld is, moeten wij óf geen kerk overlaten, óf het misverstand vergeven in die zaken, in welke men, zonder de hoofdsom der religie te schenden en zonder verlies der zaligheid onwetend mag zijn!”

Helaas, door alle eeuwen heen heeft men geweigerd naar dit indringende woord van Paulus te luisteren. Hoe vaak hebben broeders en kerken van Jezus Christus elkaar met allerlei niet door Gods Woord geleerde opvattingen, ideeën, gewoonten, benauwd, gehaat, vervolgd soms zelfs uitgeworpen en verdoemd.

Dat was b.v. reeds aanstonds het geval bij de grote Reformatie.

Hoe hartstochtelijk heeft b.v. Calvijn zijn Lutherse broeders niet toegeroepen, ja, hen in Gods Naam bezworen, dat dat waarin hij met de zijnen en de Lutherse verschilden nooit, nooit grond, oorzaak, reden mocht zijn om elkaar niet als broeders en als kerken van

Jezus Christus te erkennen.

„Over de éne God — zo schreef hij hun eens — en de ware en rechte wijze om Hem te dienen, over de verdorvenheid van de menselijke natuur en de zaligheid uit genade, over de manier waarop rechtvaardigheid verkregen wordt, over het ambt en het werk van Christus, over de bekering en haar uitwerking, over het geloof dat ons de heilszekerheid schenkt, over het gebed en over alle andere hoofdpunten wordt immers overal bij ons hetzelfde verkondigd. Wij roepen de ene God, onze Vader, aan in het vertrouwen op dezelfde Middelaar; dezelfde Geest der aanneming tot kinderen is ons een onderpand van onze toekomstige erfenis, door hetzelfde offer heeft Christus ons allen verzoend, op dezelfde gerechtigheid die Hij voor ons verworven heeft, vertrouwen al onze harten en wij beroemen ons op hetzelfde Hoofd. Dan zou het toch wonderlijk zijn als Christus, die wij allen loven als onze Vrede, die aan alle vijandschap een einde heeft gemaakt en God in de hemel met ons verzoend heeft, niet ook zou maken dat wij hier op aarde een broederlijke vrede onderhouden.”

Zo worstelde Calvijn om zijn Lutherse broeders te dringen tot de gehoorzaamheid aan de goddelijke wet van het „aanvaardt elkander”. Maar het heeft niet mogen baten! En niet te berekenen is de schade die door deze ongehoorzaamheid aan de kerken — en aan de volken! — van Europa is toegebracht.

* * *

En hoe was het bij de Afscheiding?

God werkte in het begin van de vorige eeuw krachtig in de vervallen Vaderlandse Kerk. Er kwam wederkeer tot het Woord. Er kwam kennis van zonde en genade. Er kwam een leven des geloofs dat op heerlijke wijze triomfeerde over smaad, laster, vervolging. De kerk van Christus openbaarde zich opnieuw in een leven naar de Schriften.

Maar dan komt de ellende. De vrijgemaakte broeders aanvaarden elkaar niet. Om allerlei werkelijke of vermeende verschillen komen ze tegenover elkaar te staan. Er groeit wantrouwen. Er ontstaat verwijdering. Het komt tot verdachtmaking en kwaadsprekerij. Men bijt zich vast in eigen ideeën. Buiten alle proporties worden die belangrijk geacht. Men ziet niet meer het centrale, het fundamentele dat verenigt, althans verenigen moet. Neen, men heeft alleen oog voor dat waarin men niet eensgezind is.

En dan komt de ellende: Elkaar links laten liggen. Zich als kerk of kerkengroep isoleren van de andere. Men gaat elkaar verketteren. Het scherpe, dodende zwaard van de tucht, van schorsing en afzetting wordt gehanteerd. De Afscheiden kerken spatten na enkele jaren in op zijn minst vijf groepen uiteen.

Jaren later schreef Brummelkamp over deze zware zonde der Afscheidenen: „De grootmachtige HEER, die zijne eer geen anderen geven kan, noch zijn lof de mensenkinderen, heeft nedergezien op de hoogmoed en waanwijsheid, waaraan wij ons hebben schuldig gemaakt in de behandeling zijner heilige zaak. Daar God ons klein gemaakt heeft, hebben wij ons verheven! Daar God ons onze schuld, de schuld onzer voorgangers en vaders, had doen zien, zijn wij begonnen met dáden te zeggen: wij zijn heiliger dan anderen! Daar God ons verwaardigde voor zijn eer te staan, hebben wij voor eigen eer gestreden, en die met Gods eer verward! Daar God ons gesteld had om op zijn heil te wachten, hebben wij dat heil willen doen uitspruiten. Thans heeft de Here ons geslagen, de Here heeft ons gekastijd: het volk met de Leraars, welke het zich tot goden gemaakt had, de Leraars, met het volk, waarop zij vertrouwd hadden.”

Deze diep borende, rake en vernietigende woorden schreef Brummelkamp over de zonde der Afscheidenen — maar toen was de catastrofe reeds geschied. Tienduizenden gelovigen waren weerhouden zich bij de Afscheiden kerken te voegen. Duizenden keerden tot de Ned. Hervormde Kerk terug. En Gods Naam en zaak was een onmetelijke schade toegebracht.

* * *

En hoe is het momenteel in onze kerken?

Ook daarin is allerlei verschil van gevoelen. Dat vindt o.a. zijn oorzaak in de verschil-

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak.
Dr. W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

lende „achtergrond” van de kerken en haar leden.

Er zijn onder de vrijgemaakten b.v. zeer velen die de strijd voor het koninkrijk Gods en de kerk nog min of meer voeren naar het kuyperiaanse patroon. Zeker een aantal kuyperiaanse leerconstructies hebben allen afgevoerd. Zo die omtrent de gemene gratie, de veronderstelde wedergeboorte, de pluriformiteit der kerk. Maar in levenshouding, denkstijl, wijze van optreden is er in hen nog veel dat aan bepaalde facetten van het kuyperiaanse-tijdvak herinnert. Er is het sterke accentueren van de organisaties, het verlangen naar strakke „leiding”, het streven naar scherpe formulering van principes en het strijden daarvoor enz.

Anderen daarentegen hebben, vooral ook ten gevolge van de gang van zaken in heel het organisatielven van de gereformeerde wereld gedurende de laatste decennien, een ernstige reserve ten opzichte van organisaties en organiseren. Ze hebben zó duidelijk gezien dat als de afval intreedt, de organisaties steeds een funeste factor worden ter bevordering van het afvalsproces, dat de schrik voor straffe organisatie er bij hen voor goed in zit! Ze zagen en zien het gebeuren dat in tijden van afval een beweging om tot reformatie te komen al heel gauw ter wille van de eenheid en de kracht der organisatie wordt onderdrukt. Bovendien ontging het hun niet dat een voortgaand organiseren gemakkelijk leidt tot verwereldlijking van de strijd des geloofs. Er komt dan b.v. het sterke letten op het getal; het soms op onfaire wijze wegmanipuleren van een minderheid; het verstikken ook van gezonde kritiek terwille van de organisatorische eenheid; het werken vóór de organisatie om de organisatie; het al te vlot gelijkgeschakelen van de strijd voor en de groei van de organisatie met de doorbraak van het Koninkrijk Gods.

Velen onder ons hebben sterk de invloed ondergaan van de theologische denkbeelden van Prof. Schilder. En hoe nodig en goed dat ook is, het gevaar is meer dan denkbeeldig dat men de theologie van K.S. „canoniseert”, zich daarin om zo te zeggen geestelijk opsluit, zo zichzelf onvruchtbaar maakt en Schilders geestelijke erfenis verschraalt.

Anderen ondergingen de invloed van de wijsbegeerte der wetsidee. En hoeveel goeds daarin ook gelegen is, het gegrepen worden door filosofie bergt in zich het gevaar dat men ondanks een theoretische strijd daartegen en de heftige ontkenning ervan toch weer de filosofie laat heersen over de Schrift. Weer anderen zijn er die blijvend gepakt werden door het concrete verstaan van de Heilige Schrift zoals dat zijn neerslag vond in de werken van A. Janse — met het gevaar dat men slachtoffer werd van één of ander „Jansenisme”.

Er is voorts onder ons nog steeds verschil t.o.v. de kerk. Niet allen aanvaarden de these van Prof. Greijdanus, dat **alle** ware gelovigen tot de kerk behoren — ook al is er in veler kerkelijke status en kerkelijke houding ook nog zoveel tegenstrijdigs en verkeerds. Er is verschil omtrent de interpretatie van de idee „valse kerk” zoals die in onze belijdenis voorkomt. En, o.a. in verband hiermee, is er verschil van inzicht over het gewenste en geoorloofde van samenspreking met de synodale kerken. Vele kerken gingen tot deze samenspreking over. Andere weigerden dat en achtten zulk een weigering zelfs een zaak van kerkelijke trouw.

Er is voorts veel verschil t.a.v. „de politiek”. Vooreerst wat betreft de organisatie in verband daarmee. Nog steeds zijn broeders lid van de anti-revolutionaire partij. Zeer velen hebben zich gereorganiseerd in het G.P.V. Enkel en achten het lid zijn van een andere politieke organisatie dan het G.P.V. een zo ernstig verzuim, dat ze in verband daarmee zelfs de avondmaalsgemeenschap in geding brengen. Maar ook in het G.P.V. was en is een diepgaand verschil van inzicht. Het is bekend dat indringende kritiek wordt uitgeoefend op de Politieke richtlijnen welke verleden jaar werden gepubliceerd. Ze werd o.a. scherp geformuleerd in de nota welke door de Gereformeerde Kiesvereniging van Amersfoort aan de andere kiesverenigingen werd rondgezonden.

Men ziet: de lijst is lang en ze is nog niet volledig.

* * *

Wie dit alles overweegt komt vanzelf voor de vraag te staan: wat moet in deze situatie worden gedaan?

Er is de mogelijkheid, de huiveringwekkende mogelijkheid — ze werd ook reeds meermalen werkelijkheid — dat zich over kwesties als deze, vierkant tegen het woord van Paulus in, eindeloze en vaak bittere polemieken ontketenden, waarbij de „partijen” zich met grote scherpste en felheid tegen elkander keerden en zo tegenover elkander bleven staan. Polemieken waarbij in feite het dilemma werd gesteld: **bukken, of** — op wat voor wijze ook — **eruit!** Hoogstens kon men daarbij tolereren dat het „afwijkende gevoel” als een privé aangelegenheid werd gekeesterd en de dragers ervan zo werden geduld.

Het is bekend dat het hier en daar reeds tot zulk een spanning, zulk een verwijdering en afkeer is gekomen tussen de „groepen” dat de gemeenschap werd verbroken. Zelfs werd er naar het afschuwelijke wapen van schorsen enz. gegrepen of dreigt het daartoe te komen!

Het is voor ons, juist voor ons die zich **vrijgemaakten** noemen, zaak de grote ernst van deze situatie ten volle te realiseren. Wij hebben in de veertiger jaren in volle mate het demonische van een dergelijke conflictsituatie ervaren. We hebben toen geroepen, ge-

schreeuwd om „ruimte”. We hebben toen onze opponenten bezworen dat wij er niet aan dachten hen met synodale uitspraken en kerkelijke censuur te benauwen, laat staan „uit te werpen”. We hebben toen gesmeekt om voortgaand onderzoek, bezinning, studie. Omdat we overtuigd waren dat alle beslissingen welke de synode nam — behalve door en door onbroederlijk en onkerkelijk — ook overijld en onrijp waren. De geschiedenis heeft ons wat het laatste betreft reeds volkomen in het gelijk gesteld.

Zullen nu wij, uitgerekend **wij**, vrijgemaakten, het voorbeeld van de synodalen uit de veertiger jaren volgen? Zullen nu wij gaan uitstoten, schorsen, de kerk verengen tot en doen ontaarden in een sekte?

Laten wij allen om der wille van de Naam van God en de Kerk van Christus zoiets toch nimmer doen en wanneer het geschiedt ons er met alle macht tegen verzetten. Als dat gebeurde zou dat een radicale en integrale verloochening van de vrijmaking zijn. Binnen een kwart eeuw nadat God ze gaf!

Neen, wat nodig is, wat God vraagt, dat is het concrete gehoorzamen aan de kerkwet die Hij door Paulus aan zijn gemeente gaf, deze kerkwet: **Aanvaardt elkander!** Dat wil zeggen: Houdt elkander vast. Wantrouwt de ander niet! Blijft met elkaar in gesprek. Bewaart de gemeenschap met alle broeders. Kortom: Hebt elkander lief in de volle, diepe zin van het woord.

Of we dan moeten berusten in deze en andere verschillen van inzicht? Neen, zeker niet. Maar we moeten het goed weten, dat **dé** voorwaarde, de absoluut noodzakelijke voorwaarde voor het overwinnen van deze verschillen, dus voor het groeien van de eenheid van gevoelen is: **het elkander aanvaarden!**

En hoe dat moet gebeuren zegt Paulus erbij. We moeten elkaar aanvaarden **gelijk Christus ons aanvaardt heeft**. Jezus Christus heeft ons als zondige, schuldige, miserabele, trouweloze en ondankbare mensen aangenomen. In ondoorgrondelijke liefde. Zó zullen we onze broeders aannemen. Ook de lastigste, de vervelendste, de onaangenaamste. Want zo is de wet van God in Jezus Christus.

Paulus geeft aan zijn vermaan sterker kracht, zo schreef Calvijn, door te wijzen op het voorbeeld van Christus. De Heiland „heeft immers niet de één of ander van ons maar ons allen omhelsd en ons zo aan elkaar verbonden, dat wij elkaar wederkerig met liefde moeten omringen, indien wij ten minste aan zijn borst willen blijven. Daarom zullen wij dan eerst onze roeping bevestigen, wanneer wij ons niet afscheiden van hen met wie ons de Here tezamen gebonden heeft.”

Indien wij tenminste aan zijn borst willen blijven....

Dat is, anders gezegd: indien wij zijn kerk willen blijven!

Indien wij niet in een sekte willen ontaarden.

C. V.

telijke structuur. Daarenboven onderscheidt dr Stellingwerff nog een vijfde culturele structuur, waarvan hij zegt: „Deze laatste is tot stand gekomen door het werk van de mens op de zevende dag, na de zes dagen van de schepping. En wij evolueren deze mantel nog steeds”.

Nu geldt van deze wijsgerige visie, wat dr Stellingwerff van zijn eigen artikel zegt: ze draagt een zeer voorlopig karakter. Dat dienen we niet te vergeten. Niemand zal mij verdenken van wantrouwen in het werk van de wijsgeren der wetsidee. Maar ook wie dat wantrouwen niet koestert zal dienen te bedenken dat zij in haar anthropologie nog niet verder is gekomen dan een eerlijk pogen. En ik meen juist op grond van de uitgangspunten dezer wijsbegeerte zelf de vraag te mogen opwerpen of dit pogen ooit zal slagen.

Mijn bezwaar echter tegen de opzet van het artikel van dr Stellingwerff is niet gelegen in het feit, dat hij met het voorlopig resultaat van Dooyeweerts onderscheidingen en wat hij daar zelf aan toevoegde, poogde de opstanding te doorlichten. Ik zou dat bezwaar ook behouden als onder ons inzake deze anthropologie de grootst mogelijke eenstemmigheid bestond. Dat bezwaar is bij mij precies hetzelfde als mijn bezwaar tegen het pogen het opstandingsgebeuren te doorlichten met de traditionele anthropologie, die aan de mens „lichaam” en „ziel” onderscheidt, het sterven interpreteert als een scheiding van „lichaam” en „ziel”, waarbij dan voorts wordt gesteld dat de „ziel” na het sterven ten hemel gaat, het „lichaam” ten grave daalt, terwijl dan straks die beide in de opstanding zouden herenigd worden. En hetzelfde bezwaar koester ik tegen ds B. Telder, **voorzover** deze in hetgeen hij in zijn bekende boek schreef, zich liet leiden door de wetenschappelijke idee van de mens-als-eenheid.

Om het even of hier een goed wijsgerig inzicht wordt te hulp geroepen dan wel een onjuist gebleken, over het geloofs- en openbaringsmysterie der opstanding spreke en schrijve men in de taal der Schrift. Verder ga men niet. En het is m.i. een als zodanig niet bedoelde mystificatie, wanneer dr Stellingwerff in de eerste noot onder zijn artikel dit laatste karakteriseert als „Een voorlopige visie gegrond op bijbelse gegevens...”. Het is sympathiek dat hij hier van een voorlopige visie spreekt. Het is onjuist dat deze visie op bijbelse gegevens zou gegrond zijn. Het is anders: de wijsbegeerte, in dit geval bepaalde filosofemen uit de w.d.w. hebben mede de hand in het spel gehad.

Daartegen richt zich mijn hoofdbezwaar. We zijn, dacht ik, in gereformeerde kring terecht beducht tegen dogmatische exegese, ook al erkennen we dat het kerkelijk dogma ook een legitieme rol speelt bij de uitlegging der Schrift. Nog beduchter dienen we te zijn voor dogmaticale exegese, waarbij enige wetenschappelijke dogmatiek als leidsvrouw der Schriftverklaring zou optreden. Die rol komt geen enkele wetenschap toe, noch de filologie, noch de filosofie, ook niet een ons nog zo sympathieke calvinistische wijsbegeerte.

Wie aan enige overigens nog zo schriftuurlijke wetenschap deze rol toestaat verlaat er hij het weet het gebied der exegese voor dat der speculatie. Een gevaar, waaraan dr Stellingwerff m.i. niet is ontkomen.

Hetgeen ik nader hoop aan te tonen.

Ik moge, komende tot de onderdelen, op de volgende zaken wijzen:

1. Op blz. 10, kolom 1, zegt dr S., schrijvende over de vijfde, culturele structuur: Deze laatste is tot stand gekomen door het werk van de mens op de zevende dag, na de zes dagen van de schepping. En wij evolueren deze mantelstructuur nog steeds”. De wijsgerige zaak door dr S. hier aangesneden, laat ik in dit verband rusten. Maar dr S. gaat er klaarblijkelijk van uit dat de zevende dag nog steeds voortduurt. Ik ontken dat. Na de zevende dag volgde een achtste, zo men wil de eerste van een nieuwe week.²⁾

2. Meer in rechtstreeks verband met het onderwerp staat hetgeen dr S. opmerkt over Psalm 16. Hij legt de woorden „Gij zult mijn ziel in het dodenrijk niet verlaten en niet toelaten dat Uw heilige de verderving zie” zo uit dat Christus in de dood en in het graf voor elk

De opstanding van Christus en van ons

Een bijdrage

Met bijzondere belangstelling las ik in ons blad van 12 april het artikel van dr J. Stellingwerff onder bovenstaande titel. Het had mijn aandacht niet alleen om het belang van de zaak, die er in werd aangesneden, maar ook omdat dit thema reeds vele jaren mijn bijzondere belangstelling had¹⁾.

Lezing en herlezing van de bijdrage van dr Stellingwerff deden bij mij ernstige bezwaren rijzen tegen het gebodene. En waar ons blad, zeker voor vragen als deze, gelegenheid biedt voor discussie, wil ik daarvoor mijn bijdrage leveren door mijn bezwaren hier uiteen te zetten.

Mijn hoofdbezwaar noem ik het eerst. Het is dit.

Dr Stellingwerff poogt het wonder van de Opstanding des Heren, alsmede dat van de opstanding der gelovigen weliswaar niet te verklaren, maar dan toch te doorlichten van uit een bepaalde anthropologie, vanuit

een langs wetenschappelijke weg gewonnen inzicht in de structuur, de structuren van de mens. Voor „wetenschappelijk” kunnen we hier ook zeggen: „filosofisch”. Want elke echte anthropologie is uit de aard der zaak wijsgerig van aard. De vakwetenschappen als de biologie, de psychologie, de sociologie, de ethiek mogen tot deze anthropologie haar bouwstenen leveren, de anthropologie zelf is wijsbegeerte. Wat we van de vakwetenschappen zeiden geldt ook van de wetenschappelijke theologie. Een „locus de homine”, een hoofdstuk over de mens, is in de wetenschappelijke dogmatiek van evenveel vraagtekens omgeven als een „locus de Deo”, een hoofdstuk over God.

Nu heeft dr Stellingwerff een anthropologie te hulp geroepen, die gewonnen werd in de kring van de wijsbegeerte der wetsidee. Hij verwijst zelf naar Dooyeweerd, die vier structuren bij het lichaam van de mens onderscheidt, een fysisch-chemische structuur, een biologische, een psychische en een gees-

bederf is gevrijwaard. Het is een oude en ook onder het kerkvolk geliefde gedachte. Ik herinner mij nog hoe ik na mijn eerste Goede-Vrijdag-avondpreek door de Wierumse ouderlingen behoorlijk op de vingers getikt werd, omdat ik in de preek gesproken had over de lijken van de drie gekruisigden op Golgotha: Christus was nooit „lijk” geworden. M.i. doet heel deze gedachte te kort aan de werkelijkheid van de dood van Christus. Hij is waarachtig gestorven, onder de doden nederge-daald. De Here Jezus heeft het zelf kras gezegd in Openbaring 1 : 17, 18: „Ik ben de Eerste en de Laatste en de Levende, en Ik werd een dode...” (kai egenomen nekros). Zijn dood was een echte menselijke dood. Zijn hart stond stil. Stervende had Hij de geest gegeven. Zijn dood had het zelfde biotische aspect als de dood van elk ander menskind. Trouwens: zijn erbarmelijk lijden, de Hem toegebrachte verwondingen, de totale uitputting, waarover ook dr S. zelf spreekt, bewijzen reeds dat de woorden van Psalm 16 niet in absolute zin zijn te verstaan. De mens Jezus is echt dood geweest, van een graf met „geuren van heiligheid” weet de Schrift niets. En de tekenen van zijn lijden, thans nog in Hem aanwezig en zichtbaar („Het Lam staande als geslacht”) bewijzen niets: ze zijn in de grote verandering, die de opstanding bracht, de éretekenen van de Opgestane geworden.

Maar nu: Psalm 16. Petrus heeft er op gewezen dat David deze woorden gesproken heeft van Christus. Maar David sprak ze niet met uitsluiting doch met insluiting van zichzelf. Ze zijn waar gebleken in de opstanding van de Christus éerst. Aan de eersteling onder vele broeders zijn ze het eerst vervuld. Maar ze zullen vervuld worden aan de broeders, ook aan Christus' broeder David. Nóg is Davids „ziel”, is die eenmaal door de neus ademende, bewegelijke man in het dodenrijk en een dode, en zijn verderving is ver voortgeschreden, maar nóg is hij in het dodenrijk, onder de doden en zijn verderving is niet voor eeuwig: straks zal ook de patriarch David in zijn graf dicht bij het Koning Davidhotel in Jeruzalem met alle doden, die in de graven zijn, horen de stem van de Zoon des mensen en opstaan. Dan zal wat in verderfelijkeid gezaaid werd in onverderfelijkeid opgewekt worden.

3. Ik geloof dan ook in het geheel niet dat Psalm 16 bedoelt te spreken van een „geconserveerd” lichaam van Christus. (pag. 10, kol. 1). En niets van de tegenstelling van dat geconserveerde lichaam van Christus en ons lichaam, dat wel in atomen en moleculen ontbonden wordt. Exegetisch vindt deze onder-

scheiding in Psalm 16 geen steun. Er is wat de zaak van de opwekking en opstanding zelf betreft geen verschil tussen de opstanding van Christus en de onze. Er is wel verschil. Maar dat betreft „de orde”: de eersteling Christus, daarna die van Christus zijn in zijn toekomst, 1 Cor. 15. En verder is er het verschil van de graad waarin bij Hem het verderf is voortgeschreden, en waarin dat het geval zal zijn bij de zijnen. Maar dat laatste geldt ook bij de zijnen onderling: bij de eerste dode, die ten grave daalde, Abel, en de laatste, die juist voor 's Heren wederkomst zal sterven. Dat verschil was er ook bij de doden, die door Christus werden opgewekt: bij Lazarus was de ontbinding hoewel hij rustte „in een koele grafspelonk” reeds aanmerkelijk voortgeschreden; verder dan bij de jonge man, die in Naïn ten grave werd gedragen en bij Jaïrus' dochttertje, dat juist gestorven was, toen de Here haar opwekte. Intussen vergeten we niet dat deze laatste doden niet werden opgewekt „in onverderfelijkeid”.

4. De opwekking van Jaïrus' dochttertje heeft een treffende bijzonderheid. Terstond na haar opwekking beveelt de Here Jezus dat men haar te eten zal geven. De opwekking uit de dood heeft dat kind niet alleen het leven, maar ook de gezondheid weergegeven: ze werkt dus ook genezend. Dat is ook bij onze opstanding zo: dan zullen de ogen van de blinden geopend worden, de oren van de dove zullen worden opengedaan, de kreupele zal springen als een hert en de mond van de stomme zal juichen. Jes. 35. En geen inwoner zal zeggen: „Ik ben ziek”. Jes. 33. Dat is ook zo geweest bij de opstanding des Heren. Ziek is Hij gestorven (Onze ziekten heeft Hij op zich genomen, Jes. 53; men denke aan zijn wel door wondkoortsen verwekte dorst!), gezond verrijst Hij uit de dood. Zijn lichaam is maar niet geconserveerd, Hij is in zijn opstanding ook genezen.

5. Dr S. werpt de vraag op naar de kleding van de Here Jezus. Ik vind die vraag pijnlijk. God heeft het niet nodig geacht ons daarover in te lichten. Ze is ook klaarblijkelijk voor ons heil van geen belang. En we moesten haar daarom ook liever niet stellen. Ook al doen we het niet op de triviale manier van die Rotterdamse predikant, die een veertig jaar geleden per advertentie aankondigde, dat hij de volgende dag de „paaspreek” zou houden over het onderwerp: „Waar haalde Jezus zijn kleren vandaan?” Intussen: nu de vraag eenmaal gesteld is, is het misschien niet buiten de orde er op te wijzen dat er ook engelen in de buurt waren. Reeds eerder hadden deze de

Zoon des mensen na zijn verzoeken in de woestijn gediend. Wel zoals ze vroeger Elia gediend hadden met brood en water. Dat deze engelen met de kleding des Heren hun zorg zouden hebben gehad is niet zo vreemd als we bedenken dat zij in de grafkamer orde op zaken hadden gesteld: de grafdoeken van de Here lagen daar ordelijk samengerold, als „stille getuigen” dat hier geen zenuwachtige dieven aan het werk waren geweest. Er ligt misschien een aanwijzing in het feit dat, zoals dr S. zelf stelt, de Here „gewoon als tuinman” gekleed was. Joh. 20. En misschien wijst het feit dat de Here Jezus, volgens het verhaal van Marcus, des namiddags aan twee discipelen „in een andere gedaante”, wellicht in andere kleding?, geopenbaard werd, in de zelfde richting: naar engelen, die Hem dienden.

Maar overigens: We laten de vraag voor wat ze is. En zijn van mening dat hier ook de wijsbegeerte tot het geven van een antwoord niet in staat is. Zij voert ons, dunkt me, en dat niet alleen op dit punt, op de weg van de door de wijsbegeerte der wetsidee altijd afgewezen weg der speculatie.

6. Een volgend punt betreft de aard van het opstandingslichaam. Op pag. 10, kolom 2, schrijft dr S.: „Paulus weet dat de volgende vragen bij ons leven: „maar hoe worden de doden opgewekt? En met wat voor lichaam komen zij?”

Hier plaatsen wij even een tussenopmerking. Het is legitiem de vraag te stellen, waarvandaan komen zij? Het antwoord daarop luidt: uit de graven en uit de zee. De doden, die in de graven zijn zullen horen de stem van de Zoon des mensen en zij zullen opstaan. Joh. 5 : 28. Vergel. I Thess. 4 : 16. De vraag van 1 Cor. 15 : 35 mag dus ook zo gesteld worden: Hoe zullen de doden uit de graven, uit de aarde, uit de zee worden opgewekt en met wat voor lichaam komen zij uit de aarde, uit de zee?

Dr S. omschrijft Paulus' antwoord als volgt: „Hoe? Uit de hemel! Met wat voor lichaam? Onvergankelijk en onsterfelijk, in heerlijkheid en kracht, geestelijk en onzichtbaar (1 Kor. 15 : 35-49 en 2 Kor. 4 : 18)”.

Dat laatste: „onzichtbaar” meent dr S. te ontleen aan 2 Cor. 4 : 18: „want het zichtbare is tijdelijk en het onzichtbare is eeuwig”. Wie echter het verband leest waarin Paulus dit schrijft, bemerkt dat hij het heeft over de huidige verdrukking en de toekomstige heerlijkheid der gelovigen. Die huidige verdrukking is thans zichtbaar, behoort bij de dingen, die we thans zien en die maar van tijdelijke en voorbijgaande aard zijn. De toekomstige heerlijkheid echter is thans nog niet zichtbaar en

Wat wij zijn en wat wij zullen zijn

Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen; (maar) wij weten, dat, als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem gelijk zullen wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is.

1 Joh. 3 : 2 (N.B.G.-vert.)

Er ligt in de tekst die we boven dit artikel plaatsten, iets bevreemdends: eerst zegt Johannes: „het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen”; maar onmiddellijk daarna heet het: „wij weten, dat wij Hem gelijk zullen wezen”, m.a.w. het is wél bekend, wat wij zijn zullen. Die twee uitspraken zijn toch, zou men zeggen, met elkaar in strijd.

En inderdaad geloof ik, dat deze twee beweringen niet met elkaar te rijmen zijn. De oorzaak van deze tegenspraak moet echter niet gezocht worden in de grondtekst, maar in de onder ons gangbare weergave daarvan.

Daar is in deze vertaling een tweede punt dat argwaan wekt. Er is nl. tweemaal sprake van „geopenbaard worden”. De eerste maal heeft dat werkwoord echter een onpersoonlijk onderwerp („het is nog niet geopenbaard”), de tweede keer is Christus onderwerp („als Hij zal geopenbaard zijn”). Kijken we even verder om ons heen, dan blijkt er in dit gedeelte nog driemaal meer sprake te zijn van „geopenbaard worden”, nl. in 2 : 28 en in

3 : 5 en 8. Al die keren nu is opnieuw Christus het onderwerp. (Er is alleen dit verschil: in 2 : 28 en 3 : 2b is sprake van Christus' wederkomst, terwijl in 3 : 5 en 8 gesproken wordt van zijn komst in het vlees.)

Als we dit overwegen, lijkt het toch wel onwaarschijnlijk, dat in vs. 2a het werkwoord „geopenbaard worden” een ánder onderwerp zou hebben dan Christus. Nietwaar: als in een bestek van 10 verzen vijfmaal hetzelfde werkwoord voorkomt, terwijl het de eerste, tweede, vierde en vijfde maal als onderwerp heeft „Christus”, dan ligt het voor de hand, dat we ook de derde keer het eerst denken aan de mogelijkheid dat „Christus” onderwerp zal zijn. En op zichzelf is dat, wat de griekse tekst betreft, heel wel mogelijk. Een woord als „hij” of „het” wordt in het Grieks nl. niet uitgedrukt. Men zet alleen de werkwoordsvorm in de derde persoon, en het verband moet uitmaken, wie het onderwerp is: dat kan, al naar het uitkomt, een „hij”, een „zij” of een „het” zijn.

Eigenlijk kunnen we nog iets meer zeggen. De constructie, die we volgens de gangbare opvatting hier zouden vinden, nl. een onpersoonlijk „is geopenbaard” met een afhanke-lijke vraagzin („wat wij zijn zullen”), treft men bij mijn weten nergens elders in het N.T. aan.

Al met al is er reden te over, om de grondtekst eens opnieuw te gaan bekijken.

Nu moet men weten, dat er een periode is

geweest, waarin men een griekse tekst schreef zonder punten, komma's en wat dies meer zij. Ja zelfs zonder woordindeling! Een regel uit zo'n handschrift is eenvoudig een ketting van letters, zonder onderbreking. Ik vraag me wel eens af, hoe de mensen dat hebben kunnen lezen. Vermoedelijk zal dat de meesten niet zo heel vlot zijn afgegaan. In elk geval denk ik, dat de lezers niet graag zouden willen, dat „Opbouw” op die manier gedrukt werd.

Later is men de tekst op dit punt beter gaan verzorgen: er werd ruimte gelaten tussen de afzonderlijke woorden, er werden leestekens gezet en verder alles wat nodig was, om de tekst goed te kunnen lezen en begrijpen. Alleen maar: het was haast onvermijdelijk, dat bij die indeling fouten werden gemaakt. Soms kon men een letterketting op meer dan één manier splitsen, terwijl toch bij elke manier van indelen de afgezonderde letterreeksen bestaande woorden waren. En nog sterker deed deze veelheid van mogelijkheden zich voor bij het plaatsen van de leestekens.

Welnu: ik geloof, dat we in onze tekst te maken hebben met een geval, dat de punten en komma's verkeerd zijn gezet. M.i. moeten wij deze tekst als volgt lezen: „Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en Hij (d.i. Christus) is nog niet geopenbaard. Wat wij zullen zijn, weten wij: wij zullen nl., als Hij zal geopenbaard zijn, Hem gelijk wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is”.

Nog enkele opmerkingen over de zo gewijzigde tekst.

bovendien eeuwig en blijvend. Het is mij een raadsel hoe dr S. uit deze plaats kan concluderen tot onzichtbaarheid als karakteristiek van het opstandingslichaam. Of begreep ik hem niet goed? Hij moet dat echter wel bedoelen, waar hij dat „onzichtbaar” in één adem noemt met „onvergankelijk en onsterfelijk, in heerlijkheid en geestelijk”.

Ons opstandingslichaam zou dan volgens hem „uit de hemel” zijn. Bedoelt hij daarmee dat ze uit de hemel ons toegebracht worden? Maar Christus' opstandingslichaam was en is identiek met het lichaam van voor zijn sterven: de littekenen en het ledige graf bewijzen het. En dat lichaam is niet „uit de hemel” maar heel zijn aangenomen menselijkheid is „uit het vlees en bloed der maagd Maria door werking des Heiligen Geestes”, „e Maria” en niet „per Mariam”. En dat lichaam des Heren, deze levende ziel is in Zijn opstanding onvergankelijk, onsterfelijk, in heerlijkheid en in kracht geworden, zulks in tegenstelling tot wat ook Hij was: vergankelijk, sterfelijk, in oneer en in zwakheid, niet meer broos en zwak, maar geestelijk, in de kracht Gods. De eerste Adam is geworden, in zijn schepping, tot een levende ziel: zijn leven was nog een verliesbaar goed, de tweede mens Christus is, door zijn opstanding geworden (nota bene!) tot een levendmakende Geest, d.w.z. het leven is thans niet slechts zijn onverliesbaar deel, maar Hij deelt het ook mee aan de zijnen als een onverliesbaar goed. De eerste mens was uit de aarde aards: uit het stof genomen kon hij ook weer in geval van ongehoorzaamheid tot stof wederkeren en aan dat vonnis verviel hij ook, hij werd aan de dood onderworpen. Maar de tweede mens Christus is de Here, die uit de hemel kwam, het eeuwig Woord, dat „vlees”, een sterfelijk mens werd, die echter ook in zijn opstanding onsterfelijkheid heeft aangedaan en die in die onsterfelijkheid ons vlees en bloed (óns!) een plaats gegeven heeft in de hemel, waaruit wij Hem ook verwachten. En in de opstanding zal Hij ons ook uit de dood en uit het graf weer opwekken en ons eens tedere, door de zonde broze, vlees deel geven aan hetgeen hemels is, aan zijn onvergankelijkheid, onsterfelijkheid en heerlijkheid en kracht, een geestelijk lichaam.

Hoe de verhouding tussen dat lichaam en ons huidige lichaam is, is even ondoorgronde-lijk als het feit dat de nog op aarde levenden zullen veranderd worden. Maar er is identiteit en continuïteit. Hoe dat zit met „de moleculen en atomen” waarin ons lichaam bij voortschrijdende ontbinding uit één valt blijft een vraag. Maar het nieuwe en het oude lichaam zijn identiek en er is continuïteit. Daarom kon b.v. de apostel in 1 Cor. 6 zeggen:

De zin „en Hij is nog niet geopenbaard” zal, denk ik, een concessieve klank hebben. We zouden duidelijkheidshalve misschien beter iets vrijer kunnen vertalen: „en nu is Hij nog niet eens geopenbaard”. Johannes wil zeggen: zulk een groot voorrecht (vgl. het begin van vs. 1) genieten we nu reeds, ofschoon Christus nog niet is geopenbaard. Straks, bij Zijn openbaring, staat ons iets nog veel heerlijkers te wachten.

Moelijker is het slot: wij zullen Hem gelijk wezen, want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is. Hoe kan de apostel aan de wetenschap, dat wij Christus zien zullen zoals Hij is, een grond ontleen voor de bewering „wij zullen aan Hem gelijk wezen”?

Om dat te begrijpen, moeten we allereerst weten: hoé is Christus? hoé zullen wij Hem straks zien? Nu, dat zegt het vervolg duidelijk: in vs. 3 wordt gezegd, dat „Hij rein is” en in vs. 5: „in Hem is geen zonde”.

Al verder moeten we bedenken, dat in dit gedeelte — we wezen er daareven terloops reeds op — sprake is van twee openbaringen van Christus, nl. van Zijn komst in het vlees (3 : 5 en 8) en van Zijn verschijning ten jongsten dage (2 : 28 en 3 : 2). Tussen die twee verschijningen is er een opmerkelijk verschil. Er staat in 3 : 5, „dat Hij geopenbaard is, opdat Hij de zonden zou wegnemen”. En dit doet ons denken aan Hebr. 9 : 28. Daar lezen wij nl., dat Christus „Zich éénmaal geofferd heeft om veler zonden op Zich te nemen”, en dan vervolgt die tekst: zo zal Hij „ten tweeden male zonder zonde aanschouwd worden door hen die Hem tot hun heil verwachten”.

In de vet gezette woorden van deze tekst

„... het lichaam is niet voor de hoererij, maar voor de Here, en de Here voor het lichaam. God heeft niet alleen de Here opgewekt, maar zal ook ons opwekken door zijn kracht.” D.w.z. het lichaam, dat één kan worden met de hoer, wordt opgewekt. En zo kan de apostel ook in 1 Corinthen 15 zeggen: „Kwade samensprekingen verderven goede zeden”, wie b.v. het rechte zicht op de opstanding mist en vergeet dat dit lichaam voor de opstanding is, vervalt licht tot hoererij.

7. Hierbij is te bedenken dat „lichaam” hier heel wat meer is dan onze „fysisch-chemische” of „biotische structuur”. Wij zijn het zelf in onze lichamelijkeheid. Dat is ook te bedenken, wanneer de apostolische geloofsbelijdenis spreekt van „de wederopstanding des vléses”. Ik heb het aan stellige zekerheid grenzende vermoeden dat het apostolicum hier polemisch spreekt tegen de gnoosis, en vasthoudt dat ons vléses, dat wij in de totaliteit van ons mens zijn weer worden opgewekt, zo als we uit vader en moeder geboren werden. „Vlees” is niet het van „de ziel” te onderscheiden en gescheiden „lichaam”, zoals de ook in de catechismus, Zondag 22, en in artikel 37 ned. gel. bel. geijkte traditie wil, maar is de aanduiding van mijzelf, zoals ik door geboorte het leven ontving. De tijd ontbrak mij deze zaak dogmahistorisch na te gaan. Maar indien ik gelijk mocht hebben, dan is de latere confessie van Nicéa, die van de wederopstanding der „doden” spreekt géén vooruitgang. Nicea laat een minder concrete interpretatie van de opstanding toe.

8. De apostel spreekt van de opstanding van Christus en die der zijnen niet slechts bij wijze van vergelijking, maar ook als over een zaak van identiteit. Wanneer Corinthiërs zeggen: Dode mensen staan nooit weer op, dan zegt de apostel: als dat waar is dan is Christus ook niet opgewekt, want Christus was en is waarachtig mens. Maar als deze mens Jezus Christus opgewekt is, dan is daarmee het bewijs dat dode mensen opstaan, geleverd.

9. Over hetgeen Openbaring 20 : 4-6 zegt over de „zielen”, die gedood zijn om het Woord Gods ware nog wel het één en ander te zeggen. Het zijn, evenals de „zielen” in Openbaring 5 klaarblijkelijk dode zielen, geen afgescheiden zielen, maar lijken.

Maar we willen het hierbij laten. En nogmaals accentueren ons hoofdbezwaar: dat dr S. poogde het opstandingsgebeuren van de Christus en dat der zijnen te doorlichten met behulp van de voorlopige resultaten ener, uit de aard der zaak wijsgerige, anthropologie.

hebben we, denk ik, de beste verklaring van wat Johannes hier in 3 : 2 zegt: „wij zullen Hem zien, gelijk Hij is”.

Dat is het grote verschil tussen Christus' komst op aarde eeuwen geleden en Zijn wederkomst straks aan het einde der dagen: toen Hij in Bethleem geboren werd, toen Hij predikte in Palestina, en met name toen Hij aan het kruis genageld werd, zeker ook toen was Hij God. Ook toen was Hij heilig, rechtvaardig, rein van de zonde. Maar dat was aan Hem niet te zien! Integendeel: toen zagen wij Hem zoals Jesaja Hem tekent in hfdst. 53: beladen met onze ongerechtigheid. Toen toonde Hij, om onzentwil, Zijn ware gedaante niet, vgl. Filipp. 2 : 6 vlgg.

Maar straks zal dat anders zijn. Hij heeft na het volbrengen van Zijn middelaarswerk Zijn oude luister herkrege (Joh. 17 : 5). En zó zullen wij Hem zien. Zó, als Johannes Hem ons tekent in Openb. 1 : 13-16.

Alleen maar: als Johannes Hem zo aanschouwt, valt hij als dood voor Zijn voeten (Openb. 1 : 17). Welk mens kan God zien en toch blijven leven? Dat besef ontmoeten we steeds weer bij het volk Gods onder het Oude Testament: zij weten, dat de HEERE de zonde niet verdraagt, en dat de verschijning des HEEREN de dood betekent voor den zondaar.

Welnu, dáárom zegt Johannes hier in onze tekst: als wij Christus straks zullen zien zoals Hij is, d.w.z. in Zijn zondeloosheid, ja in Zijn zondeverterende gloed, dan betekent dat, dat óók wij zonder zonde, en dus aan Hem gelijk, zullen wezen. Als wij straks in onze zonde voor Hem zouden verschijnen, dan zou dat betekenen, dat wij werden weg-

Afgedacht van de onjuistheid van dit pogen — noch de wijsbegeerte, noch enige vakwetenschap, ook niet de wetenschappelijke theologie vermag dit geheimenis te doorlichten — lijkt mij de poging ook niet geslaagd. Het geloofsinzicht in dit geheimenis, 't ondoorgronde-lijke, waarover overigens de Schrift zo concreet en eenvoudig spreekt, wordt door de invoering van de abstracte categorieën (de vier of vijf „structuren”) niet verhelderd, maar wel verduisterd.

Laten wij ook in ons spreken over dood en opstanding ons houden aan de eigen taal der Schrift.

Intussen mogen we dr S. dankbaar zijn voor zijn bijdrage aan de discussie over deze zaak, die door het in vele opzichten verdienstelijke boek van ds Telder weer in het centrum der belangstelling kwam.

De zaak is het waard.

Want het gaat om de volkomenheid van de verlossing: dat er „geen haartje zal worden gemist”.

De verlossing, die al onze doden wacht met „the old man Daniël”, die in het Tweestromenland wacht op de grote dag „When the saints go marching in”³⁾: „Maar gij, ga het einde tegen, en gij zult rusten en opstaan tot uw bestemming aan het einde der dagen”. Daniël 12 : 13.

Die dag is er nog niet.

Onze doden zijn met Christus.

Maar ze zijn ook écht dood.

Totdat het woord geschieden zal dat geschreven is...

Kampen, 18 april 1963.

G. Visee

¹⁾ Ik hield over dit thema op vele plaatsen een lezing, die gepubliceerd werd in „Rondom het Woord”, 15e jaargang no 6, 15 juni 1961.

²⁾ Zie o.a. mijn: „De eerste hoofdstukken van Genesis” in Gereformeerd Schoolblad, sept.-okt. 1962, met name blz. 218/219 sub c).

³⁾ „de oude man Daniël”, „Als de heiligen binnengaan”, een bekend negrospiritual.

Is het geluk bestendig? Het hangt er van af waarin wij het verankerd hebben.

gevaagd door Zijn brandende toorn. Want Zijn wezen verdraagt de zonde niet in zijn nabijheid. Als wij dus weten mogen (en dat mogen we!): wij zullen Hem zien zoals Hij is, dan weten we meteen: dus zal onze zonde dan geheel weg zijn; wij zullen dan, precies zoals Hij, rein zijn van de zonde.

De apostel knoopt aan deze verzekering een vermaning vast.

Het is nl. niet zo, dat deze wetenschap ons „niets doet”. Neen, maar: „een ieder die deze hoop op Hem heeft, reinigt zich, gelijk Hij rein is” (vs. 3).

Als wij weten, dat wij straks zonder zonde zullen zijn, dan is het onmogelijk, dat wij nu de zonde vasthouden. De verschijning des Heeren betekent niet een plotselinge verandering van ons, Zijn kinderen: van goddelozen opeens heiligen. Neen, dat feit in de toekomst geeft nu al richting aan ons leven. Zoals de trouwdag die in het verschieft ligt, voor een meisje reden is, om zich hoe langer hoe meer op haar verloofde in te stellen, zo gaat ook de bruid van onzen Heer Jezus Christus nu reeds hoe langer hoe meer worden, wat zij eens zijn zal: heilig, zonder vlek of rimpel.

Wij zeggen nog wel eens: ik ben nu eenmaal zo. Dat is dan een vergoeljing van en een berusten in de zonde. Zulk spreken is niet naar de Schrift. Wij moeten zeggen: zo was ik van nature, maar nu ben ik een kind Gods. En bovenal moeten wij voor ogen houden: wat zal ik eenmaal zijn? Want onze toekomst is het motief voor onze heiligmaking.

D. Holwerda.

Om twee schitteroogjes?

Petrarca, een der grootste dichters van het begin der Renaissance, heeft ons een heel boek sonnetten nagelaten. Die zijn wereldberoemd; toch doen ze ons nogal vreemd aan. Hoe komt dat?

Petrarca staat op de grens. Op de grens van het Humanisme, dat een herleving en herhaling van de bloei der Klassieke Oudheid wilde, en de Renaissance. De laatste wilde het, in eigen landstaal en naar eigen milieu, even goed of nog beter doen dan de Ouden. Maar de Renaissance-kunstenaar was doorkneed in de kennis van de Oudheid. Zo zeer, dat zijn eigen kunstproductie daar de sporen telkens van toont. Voor de dichter Petrarca, die zijn eigen Latijnse poëzie veel hoger aanslaat dan zijn Italiaans dichtwerk!, hoorde het eigenlijk zó te wezen, dat de geletterde lezer achter het Italiaans ook het Latijn nog hoorde meeklinken.

In het gedicht, dat ik hier voorleg, gebruikt hij het beeld van een schip in de storm. In de Oudheid had een dichter dit reeds gebruikt om het gevaar te tekenen, waarin zijn stad zich bevond. Het befaamde schip-van-staat komt daar vandaan. Het beeld is oud; doch Petrarca weet het zo te gebruiken, dat we er toch weer door geboeid worden. Dadelijk al, doordat het schip het eigen levens-schip van de dichter zelf is geworden. En de storm is ontstaan, doordat zijn geliefde Laura hem maar wat koel bejegent. Ik geef het sonnet hier, natuurlijk vertaald, maar zo veel mogelijk in de zinsbouw van de dichter.

Voorbij vaart mijn schip, zwaar door de
last van Uw vergeten,
over ruwe zee, midden in de nacht, in de
winter;
tussen Scylla en Charybdis; en bij het roer
zit mijn gebied, of liever mijn
doodsvijand.

Bij elke riem (zit) een gedachte, brutaal
en slecht,
die schijnbaar storm en reisdoel veracht:
de zeilen scheuren door de buiige, steeds
maar waaiende storm
van zuchten, van verwachtingen en van
verlangen.

Een regen van tranen en een mist van
boosheid
maakt nat en stroef de reeds vermoeide
touwen,
gemaakt van dwaling en onwetendheid
inééngedraaid.

Mijn twee lieve en gewone leidsterren
verbergen zich;
dood zijn te midden der golven rede en
kunst.
Zo erg, dat ik begin te wanhoppen aan de
haven.

Om dit beeld goed te kunnen aanvoelen, moeten we enkele dingen weten. De mensen in de Oudheid voeren op zee, als het even kon, niet bij nacht. Een kompas was niet aan boord, men moest zich dus oriënteren aan de merktekenen van de kust. Nachtvaart was daarom moeilijk. Dit schip vaart bovendien in de winter. En we weten wel uit de Handelingen, dat dan de scheepvaart stil lag. Deze reis is dus dubbel gevaarlijk.

Daar blijft het echter niet bij. Want de route gaat tussen Scylla en Charybdis, twee beruchte zeemonsters uit de sagen der Oudheid. De Scylla met haar vangarmen eiste haar tol van arme zeelieden van elk schip, dat te dicht bij haar kwam. Maar wilde men Scylla vermijden, dan verviel men haast noodgedrongen aan

Charybdis. En met haar verschrikkelijke maalstroom slokte ze dan schipper en schip naar binnen. Laat varen alle hoop, die deze wateren bevaart!

Welnu in zulke gevaarlijke, uitzichtloze omstandigheden verkeert Petrarca's levensschip.

En wat hij „vaart”, dat is de wanhoop. Zijn lading is immers de last, dat Laura hem vergeet, dat hij dus geen verwachting meer koesteren kan. Uitweg uit deze nood zou er slechts wezen, wanneer hij ander water kon opzoeken en ook andere lading innemen kon. Dat betekent dus, als hij zijn liefde voor Laura zou kunnen kwijtraken en zich een ander levensdoel zou kunnen kiezen. Maar zijn meester, of liever zijn doodsvijand — zo zegt hij nu! — houdt de helmstok, die bepaalt de koers. Zodat er voor onze dichter geen sprake van is, dat hij het verleden zou kunnen vergeten.

En niet alleen rondom het schip stormt het! Ook binnen boord is het niet pluis. Door de houding van de bemanning kan het schip niet ree zijn. Immers op een galei vormen de roeiers de voornaamste voortstuwende kracht. Het zeilvermogen was in de Oudheid secundair, doordat men de kunst van laveren niet verstond. En hoe staat het hier met de roeiers? Ze zijn brutaal en slecht. Ze trekken zich niets aan van de bootsman, en ze werken niet mee om redding nog mogelijk te maken. Hoezeer de omstandigheden dat overigens eisen. Want de zeilen scheuren en de storm woedt maar. Een storm van verdriet, hoop en verlangen.

Die boze gedachten, de onhandelbare roeiers, vinden hun oorsprong natuurlijk in de geest van de dichter zelf. Die geheel van streek is, om daar een zeeterm voor te gebruiken. En daardoor voert de dichter het innerlijk in de war zijn nu weer als uiterlijke omstandigheden in zijn beeld in: een regen van tranen en een mist van verontwaardiging. Immers de tranen van verdriet en de door ontstemdheid benevelde blik verhinderen de dichter zijn levensschip in de hand en op de koers te houden. Want door al die nattigheid wordt het touwwerk, dat reeds zo'n zware taak had, nog stroef bovendien. Het schiet niet meer door de blokken, manoevreren wordt daardoor onmogelijk, en het schip vaart voort, zoals de wind het drijft.

Ondertussen wordt de dichter zelf hoe langer hoe meer het schip! Want het touwwerk is stroef. Ja maar, dat touw is gevlochten van dwaling en onwetendheid. Dat zijn dingen van de dichter zelf! Dat hij geen stuur kan houden ligt aan hem zelf.

En het enige, dat redding zou kunnen brengen van buitenaf, zijn de lichtende ogen van zijn geliefde. Maar juist die ogen verbergen zich: géén Stella Maris! Voor hem geen troost en bemoediging meer. En daardoor zijn in deze storm, die zijn levensschip beukt, de twee grote krachten, die het leven van de Renaissance-dichter dreven, de rede en de kunst, inactief en dood. Daarmee is ook alles weg. Al de activiteit, die het dichterleven zin gaf. Dan komt de wanhoop! Zal hij ooit nog eens behouden thuisvaren?

En dat om twee schitteroogjes?

Daarom alleen het levensuitzicht verloren, het levensdoel gemist?

Dat lijkt voor ons Noorderlingen, zake-lijke mensen uit de twintigste eeuw wel wat bar! Vooral, wanneer we weten, dat heel de verhouding van Petrarca tot Laura een liefde uit-de-verte is geweest! De vraag uit de Snikken en Grimlachjes komt hier op: Stelt hij het zich maar voor? Dat doen de minnedichters meer, daar zijn ze dichters voor!

Neen. Maar de Renaissance-mens komt na de Middeleeuwen met hun hoofse vrouwenverering, met de hand-over-hand toenemende Mariacultus ook. Tegelijk is hij verzadigd met het levensgevoel der Ouden. En voor die was de eros, de liefde, één der goddelijke krachten, die heel het leven beheersten. En in de post-klassieke Oudheid was het de Egyptische Isis met haar bambino, die als madonna troost aan vele harten schonk. Vooral juist aan de zeelui, als de Stella Maris.

Met dit beeld komt heel een religieuze sfeer mee! En als U dit gedicht zo leest, begrijpend, dat religieuze diepten meespreken, dan voelt u ineens, dat dit sonnet toch ook modern is!

Want als wij onze levensster, de Ster uit Jacob, niet meer zien, wat is dan nog de lading van ons levensschip? Ook alleen de wanhoop. Hoe houden onze matrozen zich als de storm woedt? Welke vijand houdt dan het roer? En de Ouden zeiden reeds: 's mensen grootste vijand is hijzelf. Op zo'n wanhoopsvaart vallen ook onze handen slap en beginnen ook wij met „desperer del porto”, met te wanhopen aan een haven.

En het allernieuwste van het gedicht is juist dit: ik begin te wanhopen... en dan is het ook uit, dan volgt er niets meer. Geen enkel uitzicht verder. De stemming van ondergang en vergeefsheid heeft het laatste woord.

Zo lezen we het ook in de moderne poëzie, roman en kunst. En tot onze schaamte moeten we nog erkennen ook, dat het ons dikwijls aanspreekt en pakt. Wij voelen ons in die sfeer wel terecht.

Waarom? Omdat wij ook zo dikwijls vrijwillig zonder kompas varen; omdat wij zo dikwijls het oog aftrekken van onze Stella Maris.

Ms

BOEKAANKONDIGING

Cora Terpstra-Luiten — **De Koningin van Sjeba** — Uitgave J. H. Kok, N.V., Kampen — Prijs f 5.90.

Cora Terpstra-Luiten heeft in „De Koningin van Sjeba” een korte roman gegeven, opgebouwd rond het bekende verhaal uit 1 Koningen 10 : 1-10, waarbij ze tevens gebruik heeft gemaakt van een aantal werken over geschiedenis en sociaal leven uit die tijd.

Natuurlijk geeft de schrijfster meer dan alleen het bijbelverhaal; ze weeft er veel omheen, wat zo gebeurd zou kunnen zijn, maar waarover we geen zekerheid hebben. Ze heeft deze vrijheid van de romanschrijver ten dele met succes gebruikt.

Ten dele: want wel biedt Cora Terpstra-Luiten aardige beelden en levendige gesprekken, maar de tekening van de personen en vooral de uitwerking van het gestelde probleem — moet de Koningin van Sjeba gehoor geven aan haar liefde voor Salomo of haar roeping als vorstin volgen — blijven aan de oppervlakkige kant.

De stijl doet Oosters aan in breedsprakigheid en beeldend vermogen, maar is daardoor ook wat vermoeiend.

De prijs van het boek vind ik tamelijk hoog.

H. C. E. S.-L.

PERSSCHOUW

Persschouw

Het evangelie gepredikt door een Zulu

In het Zendingsbl. van de kerk van Kampen stond een stuk dat ik onze lezers niet graag zou onthouden. Het is een opstel van een Zulu. Diens naam is Mbadu. Mbadu is een helper van ds Vonkeman. Ds Vonkeman had aan deze broeder de opdracht gegeven een opstel te maken waarin hij moest uiteenzetten wat het belangrijkste verschil was tussen de Gereformeerde Kerk en de andere kerken. Ds Vonkeman verwachtte dat Mbadu een kerkrechtelijke uiteenzetting zou geven over de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk of zo iets. Maar er kwam heel wat anders voor de dag. En heel wat meer. Mbadu schreef een stuk waarboven hij als opschrift

zette: Gered worden door goede werken? Ds Vonkeman heeft het zo letterlijk mogelijk uit het Zulu vertaald. Hier is het opstel van Mbadu:

Laat ik mogen beginnen met te zeggen dat het de leer is van veel kerken, dat een mens gered wordt door goede werken. Ik zelf heb ook geloofd de redding te kunnen verdienen met mijn goede werken.

Beste lezer, als ook jij gelooft dat je gered kunt worden door jouw goede werken, heb je de waarheid nog niet te pakken. Goede werken waar krijg je ze? Als dit nu zo is, beweer jij dat je niet in zonden geboren bent of niet soms? Deze woorden zeggen: kijk, ik ben geboren in boosheid, mijn moeder heeft mij gekregen in de zonde (Psalm 51 : 5).

Als jij, lezer, denkt dat je goede werken hebt en er daarna door gered wordt, beweer je dat je niet in slechtheid geboren bent en geen zonde hebt. Indien je jezelf een gelovige noemt, moet je niet zó spreken of denken. Wanneer je het ermee eens bent dat wij, mensen, het geslacht van Adam zijn, moet je je herinneren dat, toen Adam de zonde gedaan had, hij een zoon voortbracht naar zijn beeld. Dat betekent, dat die zoon van hem die hij voortbracht, ook op hem leek in het bedorven-zijn (Genesis 5 : 3). Die zoon was net zo korrump als zijn vader Adam. Wij mensen zijn slecht, omdat het slechte in de wereld kwam op het ogenblik, dat onze eerste ouders Adam en Eva de wet van God in Eden in stukken braken.

Misschien zul je zeggen: nee, ik was daar niet. Laten we jou gelijk geven en zeggen: jij was daar niet.

Maar dan zegt het gebod van God: je moet houden van de Heer jouw God met jouw hele hart, je moet liefhebben je buurman net zoals je van jezelf houdt. Kun jij dit gebod helemaal houden? Wat zeg je soms wel als je je vijand ziet? En wat als je een boze tovenaer ziet? En wat zeg je soms wel als iemand je in het nauw brengt of uitscheldt of leugens tegen jou spreekt? Of wat zeg je wel als de mensen je behandelen of onderdrukken? Is er soms niet iets anders waarvan je houdt of dat je eenduidig hebt boven of in overeenstemming met God? Als je deze wetten helemaal volbrengt, ben je een mens die een wonder is op de wereld.

Lezer, belijd jij dat Jezus voor de zonden van de wereld gestorven is en dat zijn bloed de zonden van de wereld wast? Maar hoe kun je dan beweren dat jij door je goede werken gered kunt worden? Want als je dat zo beweert, betekent het dat jij Jezus niet nodig hebt, omdat hier immers je goede werken zijn. Verder is Jezus voor andere mensen gestorven, maar niet voor jou. Als je zegt dat je geen zonde hebt, is de waarheid niet bij jou en je bedriegt jezelf.

Jezus is de redder omdat hij de mensen van de zonden verlost; jij echter zegt het er niet mee eens te zijn omdat jij nu immers werkelijk verlost wordt door jouw goede werken. Hoeveel goede werken doe je op een dag? Hoeveel zonden doe je per dag? Leer dan uit deze zonden van jou in dit opzicht, beste lezer!

De weg om gered te worden is er maar één, om te geloven in Jezus, om te belijden dat Jezus de redder is, dat hij het is die de zonden van de wereld vergeeft. Geloven is het vreten van God.

Maar nu dan, als je kunt geloven dat het Jezus is die van zonden verlost, hoe kun je dan een goed werk doen? Misschien ben je iemand die erg vrijgevig is. Maar als je zo royaal bent alleen omdat je denkt een goed werk te doen in Gods ogen, bedriegt je jezelf. Want met al die vrijgevigheid van jou bouw je alleen maar voor jezelf beroemdheid op. En je werkt niet aan het eren van God. Denk aan het gebed dat zegt: ere zij de Vader en de Zoon. Om verlost te worden, moet je je hoop op God zetten. Goede werken zullen wel vanzelf te voorschijn komen en te voorschijn gebracht worden door de Geest van God die in jou werkt als je in Jezus gelooft. De werken zullen vanzelf wel gebeuren, al heb je daar niet zo bij stil gestaan. Als je met opzet denkt: laat ik nu eens dit doen, zodat God het als een goed werk zal opschrijven, dan zul je er niet goed achter komen dat je nog niet gelooft omdat je God niet vreest en Hem vergeet en alleen maar denkt aan jezelf. Je zult niet weten dat je vol bent van trots en verwaandheid van: ik, ik.

Geloof in God; zet je vertrouwen op God zodat je verlost wordt terwille van het werk van Jezus Christus. De werken zullen wel voor de dag komen door de Heilige Geest die binnenin je werkt indien je je vertrouwen zet op Jezus Christus.

Kan een boom soms vruchten voortbrengen als zijn wortels niet diep in de grond zijn? Nee, absoluut niet. Jij bent de boom, God en de Zoon zijn de grond. Krijg je leven in Jezus en je zult vruchten voortbrengen als je zo doet. Een boom waarvan de wortels niet in de grond zijn ingedrongen, kan geen vruchten voortbrengen.

Onze offers kunnen de verlossing niet kopen, maar ons geloof. Veelkleurige kleren*) kunnen onze verlossing niet kopen — al gaan we ook bij alle soorten van vergaderingen naar binnen die er zijn —; als we niet geloven dat onze zonden

vergeven worden door Jezus, kunnen we niet verlost worden.

Wel dan, wat zou Jezus op aarde hier moeten doen, als er mensen zouden zijn die zichzelf konden verlossen? Hoe kun je dan je zonden belijden als je weet dat je de verlossing kunt verdienen door je goede werken?

Er is geen andere naam onder de hemel die aan de mensen gegeven is waardoor wij moeten gered worden (Handelingen 4 : 12).

Zul je dit tegenspreken? In de naam van Jezus zullen we gered worden.

*) Zinspeling op het gebruik van vele Bantoe-kerken en -secten, dat namelijk de vrouwen na een zekere proeftijd een „kerkkleed” mogen dragen, iets wat werkheiligheid sterk in de hand werkt.

Zo'n simpele, zuivere, direkte weergave van het evangelie van het zalig worden zonder de werken alleen door het geloof lees je met ontroering en dankbaarheid.

Met dankbaarheid ook dat het Evangelie van Christus aan deze Zulu en zijn volksgenoten zo werd gepredikt dat het op deze doorleefde wijze kon worden weergegeven.

C. V.

Een Verklaring

De Algemene Bijstandswet is met overweldigende meerderheid door de Tweede Kamer aangenomen. Een nieuwe stap werd gezet op de weg naar de verwerkelijking van wat Groen noemde: het Staatsalvermogen. Er werd maar zeer weinig principiële kritiek op deze wet uitgebracht. Alleen de afgevaardigden van de S.G.P. en de antirevolutionaire kamerleden Aantjes en Meulink stemden tegen.

De laatste twee legden voor de stemming de volgende verklaring af:

Mijn politieke vriend, de heer Meulink, en ik zijn van oordeel, dat dit wetsontwerp rechtsaanspraken toekent, waar die niet toegekend behoren te worden en aan de overheid een primaire taak toekent, waar zij slechts een subsidiaire taak heeft, het gaat voorbij aan de plicht van de verwantschap en het miskent de roeping der kerk. Beogende de armoede in onze samenleving tegen te gaan, voor welk oogmerk wij gaarne onze waardering uitspreken, legaliseert en bevordert het in feite het verdwijnen van de barmhartigheid uit onze samenleving.

Wij erkennen wel, dat de barmhartigheid reeds zozeer uit de samenleving verdwenen is, dat de overheid krachtens haar subsidiaire taak ook nu reeds in zeer vele gevallen moet optreden. Dat achten wij echter geen rechtvaardiging om een o.i. principieel juiste orde om te keren.

Ook kunnen wij dit w.o. niet zien als het sluitstuk van het stelsel der sociale verzekering. Het doet immers precies datgene wat de sociale verzekering wil voorkomen, n.l. het brengen van de voorzieningen onder de primaire en rechtstreekse zorg van de overheid en het verbreken van de — bij de z.g. volksverzekering reeds sterk formeel geworden — directe relatie met de persoonlijke verantwoordelijkheid.

Wij zullen er onze stem tot ons leedwezen dan ook niet aan kunnen geven.

Kort, duidelijk en scherp worden in deze verklaring de bezwaren tegen deze wet geformuleerd.

C. V.

Fascisme in de School?

In het Orgaan voor het Christelijk Gymnasiaal- en Middelbaar-onderwijs stond onlangs dit artikel:

Echt waar, ik ben geschrokken: geschrokken voor mijn eigen naïviteit, geschrokken voor datgene wat op onze scholen voor v.h.m.o. mogelijk is.

„Naïviteit?”, zult u vragen. Inderdaad! Ik meende dat het fascisme en zijn nóg gevaarlijker familielid, het nationaal-socialisme, definitief op hun retour waren. Natuurlijk, in Frankrijk en in Algerië beleefde het een periode van bloeide triomfen, maar hoe erg het ook woedde, het zag — en ziet — er niet naar uit dat de uiterst conservatieve rechtervleugel met zijn belangengroepen én generaals het halen zal.

Natuurlijk, in Spanje en Portugal heerst het nog oppermachtig, maar dat ook daar bressen in de muur geslagen worden, bewijst én de staking van de Spaanse mijnwerkers én dat wat er in Angola gebeurt.

Natuurlijk klinken er van tijd tot tijd felwaarschuwendende woorden, een Schulte-Nordholt, een Van Randwijk, een Charles, speuren met nimmer verslappende aandacht naar uitingen van fascisme. Maar in ons goede en rustige vaderland vindt men — vind ik — hen sympathieke zonderlingen die op alle conservatieve slakjes zout leggen: zo bang zijn ze voor een heropleving van het nationaal-socialisme en aanverwante politieke stromingen. Nederland is toch — zelfs

in de crisisjaren — nooit een wel toebereide bodem geweest voor het fascisme.

En dan ineens verschijnt er in Vrij Nederland van 9 juni 1962 een verhaal over „De Gecombineerde” en zijn hoofdredakteur Jan de Bakker, dat je in angstige verwondering doet vragen: „Is dit werkelijk mogelijk in het Nederland van 1962? Hebben Charles en zijn geestverwanten toch gelijk?”

Jan de Bakker heeft een dreigbrief gehad n.a.v. zijn soms felle kritiek op de O.A.S. De schrijver met wie De Bakker een onderhoud had, ... bleek een achttienjarige leerling van de r.h.b.s. uit de Betuwe te zijn. De vader van de jongen, lid van de C.H.U., keurde het schrijven van de dreigbrief af, maar was het eens met de strevingen van de knaap. Als het u interesseert, welke die strevingen toch wel zijn, dan kan ik er wel een paar opnoemen: De mannen van de O.A.S. zijn patriotten, het blanke ras is superieur, als dit ras zich niet met alle middelen tegen de gekleurde rassen verdedigt, zal het ten onder gaan.

Wie deze en soortgelijke gedachten erg vindt, heeft gelijk, maar hij moet er toch rekening mee houden dat het per slot van rekening privé meningen zijn van een onvolwassen jongmens. Wat echter de zaak veel en veel erger maakt, is dat er op de h.b.s. door de jongen bezocht (hij is inmiddels weggestuurd) een groep bestaat van ongeveer vijftientig jongelui die over deze en dergelijke ideeën discussieert.

In hetzelfde nummer van Vrij Nederland lees ik dat er in Zuidland een 6e klas gymnasiast is, die brieven aan andere leerlingen schrijft om de Partij van Vrije Burgers aan te bevelen. De reden? Omdat die „een gezond en nuchter oordeel bezit ten aanzien van het rassenprobleem”. Deze gymnasiast sympatiseert met de rechtervleugel der A.R.P. en hij gelooft dat er wel enige dominees zijn die over deze dingen een vrij redelijke mening hebben. Zijn brieven eindigen met: „Gedenk de banden van geloof, taal, bloed en ras. Wij wensen u het beste en 's Heeren zegen”.

Er bestaat een jongerenorganisatie die zich het „Jeugdverbond Nederland” noemt. Dit Jeugdverbond geeft ook een blad uit en in een van de nummers kunnen we lezen: „Als christen kunnen wij het bloedvergieten van de O.A.S. natuurlijk niet goedkeuren, maar wat haar strijd tegen het communisme betreft, staan wij sympathiek tegenover het Geheime Leger.” Het Jeugdverbond hoopt meer begrip te kweken voor de strijd der blanke Zuid-Afrikaners, het is vóór Tsjombe, vóór Ambon, tégen het pacifisme, tégen 10 x 10. De organisatie tooit zich met oranje armbanden en vindt dat godsdienst een grondwaarde is waaraan niet getornd mag worden. Een majoor van het K.N.I.L. b.d., de rektor en een leraar van een Haags lyceum zitten in de Raad van Advies die dit verbond heeft opgericht. — Uit de korrespondentie tussen de vice-voorzitter en een aspirant lid nog deze ontboezeming: „Onze bedoeling is op alle scholen en universiteiten cellen te vormen die actief zijn.”

Dit alles is dus mogelijk op enkele scholen voor v.h.m.o. en het zal, als de plannen doorgaan, op meer scholen en op universiteiten mogelijk zijn.

Ik weet het, voor de oorlog waren ze er ook: de leerlingen die met de N.S.B. en soortgelijke organisaties dweepten, die tegen het perfide Albion fulmineerden en spraken van ras, bloed en bodem. Voor en in de oorlog waren ze er ook: de leraren die zulke kinderen opvingen en verder hielpen en anderen beïnvloedden. Groot was hun aantal niet, maar ze waren er en ze konden een verderfelijke invloed uitoefenen. Er was een oorlog nodig, door Hitler-Duitsland verloren, eer een deel van hen zijn ongelijk inzag, terwijl de rest zich in min of meer doorzichtige anonimiteit stield.

En nu — het is bijna twintig jaar na die oorlog — lijkt het er op alsof het allemaal opnieuw begint. Fascistische en crypto-fascistische machten lijken weer wat meer te durven en proberen zelfs een greep naar de ziel van de jongemens te doen. Daarvoor wordt er beroep gedaan op het natuurlijk conservatisme en het verlangen naar romantiek van de jeugd. Er worden cellen gevormd, er is een rektor, er is een leraar en die zitten in de Raad van Advies behorend bij zo'n fascistische jongerenorganisatie. Zijn zij de enigen in Nederland?

Het allerergste van dit alles is dat dit alles met een beroep op het kristendom aanvaardbaar gemaakt wordt. Hetgeen deze mensen bezielt, steunt op de onvervangbare waarde van de godsdienst. Een van de jongelui die de Partij der Vrije Burgers aanbeveelt, schrijft brieven, eindigend met „In 's Heeren naam” (let op de dubbele e!).

Ik weet wel, er is in de loop der eeuwen meer met het evangelie en zijn consequenties gesold dan met welke andere godsdienst ook. Altijd hebben mensen Gods boodschap aan de wereld naar eigen inzicht krom gepraat, in keurslijven gewrongen en tot een aanfluiting gemaakt. En toch, telkens benauwt het me als ik er van lees, als ik er getuige van moet zijn. Nu echter benauwt me dit misbruik van het kristendom nog meer dan anders. Wat door Vrij Nederland in navolging van De Gecombineerde openbaar ge-

maakt werd, betreft middelbare scholieren. Weten de collega's zeker dat er op hun scholen, in hun klassen geen leerlingen zitten die voor de ideologie van het fascisme gewonnen werden? En al was er op al onze scholen voor kristelijke v.h.m.o. maar één jongen of meisje te vinden dat er wezenlijk mee sympathiseerde, dan hebben wij ons af te vragen, hoe dat komt en waar wij fouten hebben gemaakt tegenover onze leerlingen. Weten wij het werkelijk elke dag weer dat wij als kristen-docenten aan het werk zijn? — Het is hier de plaats niet, noch is het mijn bedoeling, om op dit alles in te gaan. Maar weten we wel zeker dat wij als mensen hebben geleefd voor wie Jezus het levenscentrum was? Hebben we hun laten zien met het evangelie in de hand, dat er geen angst voor vernieuwing, geen rassendiskriminatie, geen jodenvervolging mag zijn? — Zijn we bang voor het communisme? Vrees is altijd een slechte raadgeefster, maar als we dan ook nog denken dat we met behulp van de uiterst rechtse machten de uiterst linkse krachten kunnen uitdrijven, dan zijn we op het verkeerde spoor gekomen. Het is ook in 1962 waar: men kan de boze geesten niet door Beëlzebul uitdrijven.

A. P. Cornet

Het is goed dat kwaad te signaleren. In een generatie die al meer geestelijk ontworteld wordt kan men alle ontzendingen van cultureel en politiek leven verwachten.

C. V.

VAN HIER EN GINDS

Het Christendom in Oekraïne

Tijdens de Europese Evangelische Conferentie van „Woudschoten” werd door één der bezoekers — dr. M. Kostiw — een overzicht gegeven van het christendom in de Oekraïne. De spreker, een uit dit land afkomstige medicus, die thans in Duitsland woont, vertelde o.a. het volgende over de huidige stand van zaken:

„Hoe staat het thans met het Christendom in de Oekraïne? Uit officiële Sovjet-bronnen kan men geen zuiver beeld krijgen. Hoeveel predikantsplaatsen zijn er, hoeveel kerkgebouwen staan de gelovigen ter beschikking en hoe groot is het aantal leden? Men kan het niet te weten komen. Wat de Sovjet-propaganda aan het goedgelovige buitenland vertelt, is noch geloofwaardig, noch mogelijk. Zo zei de Sovjet metropoliet Pityrim in Londen (1955) als hoofd van een kerkelijke Sovjet-delegatie, dat er toen in alle Sovjet republieken in totaal 200.000 kerken waren, waarvan meer dan 25.000 in de Oekraïne. Bovendien vertelde deze metropoliet dat de kerk nooit werd vervolgd en zoveel vrijheden genoot als nergens ter wereld. Misschien wist de beklagenswaardige metropoliet niet, dat er in vroegere goede tijd in heel tsaristisch Rusland 42.000 kerken waren, en 18.000 in de Oekraïne, dus samen 60.000! Hoeveel kerken er in Rusland zijn verwoest, kan ik niet zeggen, maar in de Oekraïne werden er van de 18.000 precies 12.000 geheel vernietigd. Van de overige is een groot deel omgebouwd tot bioscopen, clubgebouwen of pakhuisen.”

Een open deur voor de zending in West-Afrika en Oost-Azië

De Duitse afdeling van de Basler Mission heeft een dringende oproep gericht aan jonge predikanten, vicarissen en theol. studenten om zich ter beschikking te stellen voor de zending. De Basler Mission die in Duitsland vooral gesteund wordt door de Zuid-Duitse kerken, speciaal die van Württemberg noemt het een bescheiden geestelijk tekort schieten van de christenheid die deze zending droeg indien het niet mogelijk zou zijn minstens twaalf theologisch volledig gevormde zendelingen naar haar zeven arbeidsterreinen in West-Afrika en Oost-Azië te zenden. Deze zendelingen zijn dringend nodig in Zuid- en Noord-Kameroen, Ghana, India en Hongkong. De inheemse kerken, die uit de arbeid des Basler Mission zijn ontstaan en met haar nauw samenwerken zouden het niet kunnen verstaan als ze in de steek werden gelaten.

KERKNIEUWS

Beroepen te Amersfoort (C.) 2e beroep (3e pred.plaats): J. Kok te Enschede-Zuid;

te Abbotsford (Canadian Reformed Church): L. Selles te Chatham, Ont.

Aangenomen naar Gramsbergen en Lutten aan de Dedemsvaart: H. W. Noordman te Drienum.

Bedankt voor Zuidbroek: B. de Vos te Bruchterveld.

Afscheid Ds. C. van Kalkeren

Zondag 28 april heeft ds C. van Kalkeren afscheid genomen van de kerk te Zwolle wegens het aanstaand vertrek naar de kerk te Holwerd.

Des morgens heeft hij het Woord bediend in de Plantagekerk en des middags in de Kantine van de Philips-fabriek.

De tekst van de afscheidspraak was Jesaja 19 : 23, 24. Het thema luidde: De missionaire boodschap van Gods heerbaan en dit thema werd gezien ten aanzien van zijn betekenis voor Israël en vervolgens in zijn betekenis voor de wereld.

Afgevaardigden waren aanwezig van een aantal zusterkerken in de classis Zwolle, enkele broeders van de kerkeraad van Holwerd en de voorzitter van het Adviescollege voor de Zending, ds J. M. Kroes van Dalfsen.

De intrede in de kerk te Holwerd heeft zondag 12 mei plaats gehad.

Als bevestiger trad op ds D. Vreugdenhil van Zwolle.

Ds K. J. Kapteyn

Ds K. J. Kapteyn van 's-Gravenhage-Z.W. zal dit jaar afscheid nemen van zijn gemeente in verband met zijn benoeming voor langere tijd als legerpredikant bij de luchtmacht.

Mariëberg.

Op zondag 5 mei heeft Drs D. Deddens afscheid genomen van de gemeente van Mariëberg. Op zondag 19 mei hoopt Drs Deddens zijn intrede te doen in Leeuwarden.

Zendingswerk Enschede

De kerkeraad van Enschede-Noord besloot conform het advies der gedeputeerden tot goeroe in Boma te benoemen br. Rumpaisun te Biak als hulp in de zending op de zondagen, en om evenals de aanwezige goeroes Walli en Sarwa in de week het schoolwerk te verrichten. De voortgaande uitbouw van het werk noopt daartoe; nu er uit andere kampongs wordt gevraagd om onze leiding, mag naar het oordeel van de kerkeraad geen vacuüm bestaan. Een en ander ter overbrugging zolang geen bevoegde inheemse of indonesische leerkrachten voorhanden zijn. In deze opbouwperiode kunnen hoofd- en hulpdienst niet gescheiden blijven. Aan Mesoz zal verzocht worden om aanpassing in de nieuwe situatie op Nieuw-Guinea. Enkele verzoeken van ds v. d. Velden om een inheemse verpleger en in verband met de boot zullen aan Mesoz worden voorgelegd. Een samenspreking op korte termijn zal worden aangevraagd.

Een spoedige samenspreking (bij te wonen door een paar onzer deputaten) zal worden aangevraagd aan het Zuid-hollands convent in verband met de samenwerking. Een commissie voor de bespreking zowel met Mesoz als met Zuid-Holland werd samengesteld.

Besloten werd om de kerkdienst, waarin ds Drost afscheid zal nemen, op Pinksterzondag te stellen op 's avonds 7 uur in verband met de afvaardiging door andere Kerken.

Kerkdiensten Vlieland

De kerk van Harlingen zal D.V. in de komende maanden juni, juli en augustus ten behoeve van de vakantiegangers weer kerkdiensten houden op Vlieland in zaal Bruin.

Predikanten en ouderlingen, die het plan hebben in de maanden juli en augustus, een of meer zondagen op Vlieland te verblijven en eventueel bereid zijn in de diensten voor te gaan, wordt verzocht zich in verbinding te stellen met P. J. Wassenaar, Zoutstraat 11, Harlingen.

De aanvangueren zullen nog nader worden bekend gemaakt.

Verband van Evangelisatie Commissies van de Geref. Kerken

De jaarvergadering met het daaraan verbonden congres zal D.V. dit jaar worden gehouden op woensdag 12 juni in het Paviljoen van het Berghotel te Amersfoort. Spreker ds J. Meester van Amsterdam-Zuid.

ADRESSEN :

Het adres van ds W. G. de Vries is thans Groenendaal 47 te Groningen.

Ds R. Timmerman, Da Costastraat 27 Bunschoten, is verhuisd naar Pr. Marijkestraat 9, Spakenburg. Tel. is ongewijzigd.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS

Tien jaren!

1 mei 1953-1 mei 1963.

Wat dit met het tehuis heeft te maken?

Alles!

1 mei 1953 was een beslissende dag voor de Stichting en daarmee ook voor het tehuis. Op deze dag begon de Stichting met haar werk. Eerst beperkt, doch al spoedig breidde de arbeid zich uit. Het ging allemaal sneller dan iemand had verwacht. De nood bleek groter dan was vermoed.

Al spoedig werd het gemis van een eigen tehuis gevoeld zodat reeds in 1955 het bestuur besloot een fonds voor zo'n tehuis te gaan vormen. Het groeide snel, doch in 1960 moest worden geconstateerd, dat het toch nog niet vlug genoeg ging. In overleg met de diakenen uit het hele land werd dan ook besloten tot een landelijke financiële actie. Gevraagd werd f 3.50 per kerklid. Nu ruim twee jaren later hebben reeds vele kerken aan dit verzoek voldaan.

Wij zijn dankbaar voor wat werd bereikt, doch we zijn er nog niet. We zijn nog rond f 100.000,— van het einddoel verwijderd; waarom we dan ook onversaagd verder gaan.

We zijn blij

te weten niet alleen verder behoeven te gaan. Dit bewees ons de afgelopen veertien dagen. Van de bijdragen, welke werden ontvangen, noemen wij:

f 31,15 van de Gereformeerde Jeugdver. van Twijzel; f 20,— van „twee zusters”; een „Amsterdams steentje” van f 2,50 (meer steentjes zijn hareluk welkom!); f 25,23 van het Geref. Verband te Deventer; f 3,96 als overschot van een gemaakte reis met de G.R.V. (de overschotten van andere vakantiereizigers zullen wij gaarne met grote dank ontvangen);

f 1000,— van N.N. te Z; f 5,— van N.N. f 17,77 van de Geref. Mannenver. te IJsselmonde; f 25,— van een echtpaar dat een 12½-jarig huwelijksfeest mocht vieren; f 1.507,80 van een te Zwolle gehouden extra collecte; f 5,— van Erik, Henk en Sietske; f 25,— van de Geref. Meisjesver. te Hasselt;

f 100,— van de Oppascentrale te Groningen-Zuid; f 50,— van de dames de Jager en Brouwer, als resultaat van haar dia's-vertoning in verschillende plaatsen; via ds. W. H. de Boer te Vlaardingen 2 obligaties van elk f 100,— alsmede f 142,60 aan giften uit de gemeente; f 2,50 van een leerling van de Geref. School te Ommen en f 25,— van haar ouders.

Er zijn nog meer bedragen ontvangen, doch voor ditmaal genoeg, om ook anderen tot de daad te brengen.

De naam.

De laatste 2 weken werden verschillende suggesties gedaan. Gaarne zullen wij er nog meer ontvangen, zodat de sluitingsdatum van 15 mei wordt verschoven tot 31 mei. Een broeder deed ons het voorstel van „Schutsluis”. Ongetwijfeld een zeer passende naam, doch helaas bevindt zich op een niet al te grote afstand van Ede reeds een inrichting, welke deze naam draagt.

Wie helpt ons verder

Verantwoording:

Ontvangen van 1-1-1963 tot 23-4-1963	f 57.267,99
van 24-4-1963 tot 7-5-1963	„ 2.807,23
van kerken	„ 1.680,61
van particulieren	„ 1.680,61
Totaal:	f 61.755,83

Bijdragen kunnen worden gestort op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede.

DE KERK VAN BARENDRECHT vraagt

VOORZIENING voor ZONDAG 4 AUGUSTUS.

Gaarne bericht aan C. van Drimmelen, Dorpsstraat 136, tel. (01806) 2046.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404-12452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij